

Şevket Aziz Kansu (1903-1983)

Antropoloji biliminin Türkiye'deki kurumsallaşma sürecine en büyük katkıyı sağlayan, özellikle fizik antropoloji alanındaki çalışmalarıyla ülke dışında da tanınan ilk bilim insanlarımızdan biri ve Ankara Üniversitesi'nin kurucu ilk Rektörü olan Ord.Prof.Dr. Şevket Aziz Kansu, dört çocuklu bir ailenin en küçük oğlu olarak 1903 (1319) yılında Edirne'de doğdu. Babası *Dr.Aziz Emin Paşa* olup, annesi Emine hanımdır.

İlk tahsilini *Üsküdar Kemal Mektebi*, orta tahsilini *Karabetyan İdadisi* ve yüksek tahsilini de *İstanbul Darülfünunu Tıp Fakültesi*'nde (*Şahadetname No. 119/3598 2/Mart/1341 Tıp Fakültesi 1340 senesi Mülki kısmı mezunu*) yaparak 1924 yılında mezun olan Şevket Aziz, eğitimini tamamlamak için *Paris Antropoloji Mektebi*'nde (*École d'Anthropologie de Paris*) (*Antropolojik ilimler diploması 1929*) ve *Paris'teki hastanelerde* görev yapmış; bu süreçte, Broca Antropoloji Laboratuvarında araştırmalarda bulunduğu gibi, ihtisasını George F. Papillault'nun yanında (*École Pratique des Hautes Études laboratoire d'anthropologie*) yaparak "*Etude morphologique des crânes Néo-Caledoniens et des nègres Africains*" (Paris, 1929) adlı tezini hazırlamış; ayrıca, *Tıp Fakültesi Birinci sınıf dahilî hastalıklar ihtisas vesikasına* (19/9/1931 vesika no. 886/2386) da sahip olmuştur.

6 Nisan 1340 (1924) tarihinde *Gülhane Hastanesi Yedek tabib mülâzımlığı* görevinden 2 Ekim 1340'da (1924) terhis olan Şevket Aziz, *mecburi hizmetine* 18 Aralık 1340'da (1924) *2000 lira maaşla Ankara Vilâyeti Balâ Hükûmet tabipliğinde* başlamış ve bu görevini 18 Aralık 1926'da tamamlamıştır. Bu tarihte, 1000 lira maaşla *Darülfünun Tıp Fakültesi 2.Serifyat dahilî asistanlığı* görevine başlamış; 1 Haziran 1928'de maaşı 1500 liraya yükseltilmiş ve bu görevini 1 Kasım 1929 tarihine kadar sürdürmüştür. Bu tarihte, aynı fakültede 3000 lira maaşla *Antropoloji Müderris Muavinliğine* getirilen Şevket Aziz'in, aynı görevi, önce 4500 lira ve sonra da 5500 lira maaşla 1933 yılına kadar sürdürdüğü anlaşılmaktadır. 1933 yılındaki Üniversite Reformu'ndan sonra, 1 Ağustos 1933 tarihinde 5500 lira maaşla *İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Antropoloji Müderris Muavini* olarak görev yapan Şevket Aziz, bu görevini 18 Nisan 1934 tarihine kadar sürdürmüş ve anılan tarihte terfi ederek aynı fakültede 7000 lira maaşla *Antropoloji Kürsüsü Profesörü* olarak görev yapmaya başlamıştır. Bu görevini 31 Mayıs 1934 yılına kadar sürdürmüş; akabinde, 16 Kasım 1935 yılında 333 lira ücret alarak Ankara'da Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Antropoloji Profesörü olarak göreve

başlamıştır. 30 Haziran 1936 yılında *ücretin maaşa tahvil* edilmesiyle maaşı 7000 liraya yükseltilmiş; 27 Ekim 1936 yılında terfi ederek 8000 lira ve 8 Ağustos 1941 yılında da 9000 lira maaş almaya başlamıştır. Bunun yanısıra, aynı Fakültede *Antropoloji ve Etnoloji Enstitüsü Direktörlüğü* vazifesinden *100 lira ücret* aldığı gibi, Ağustos 1941 tarihi itibarıyla *Yedek Tabip Üsteğmen (Kit'aya duhul tarihi 15/ Temmuz/1940; Askerî sicil no.36482)* olarak görev yaptığı da anlaşılmaktadır.

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Antropoloji ve Etnoloji Direktörü olarak kendisi tarafından tanzim olunan Ağustos 1941 tarihli resmî evrakın *Telif ettiği eserler (Eserlerin mevzuları, adları, tabirleri, basılma tarihleri sahife adetleri)* bahsinde, *Etüd Morfolojik De kran neokaldoniyen edenegr afriken (Reuvü Antropolojik)* adlı Paris 1929 tarihli Fransızca bir eseri, ayrıca *Antropoloji dersleri, Etiyokuşu hafriyatı raporu, Prehistorya araştırmalarında metodlar ve Türk-Antropoloji mecmuasında Avrupa ilim mecmualarında belleten'de Ülkü'de muhtelif ilmî tetkik ve tahliler* yaptığı kayıtlıdır. Sözkonusu evraktan, kendisinin, ayrıca, *Türk Tarih Kurumu üyesi, Beynelmilel Antropoloji ve Etnoloji kongreleri daimî meclis üyesi, Paris Antropoloji cemiyeti azası, İtalya Antropoloji ve Etnoloji cemiyeti azası ve Roma Antropoloji cemiyeti azası* olduğu da anlaşılmaktadır.

Kendisinden önce Fakülte Dekanı olan Prof.Dr.Emin Erişirgil'in milletvekili seçilmesinden dolayı, 1942-1944 yılları arasında Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dekanı olarak görev yapan Prof.Dr.Şevket Aziz Kansu'ya, T.C.Maarif Vekilliği Yüksek Öğretim Umum Müdürlüğü'nün 26 Temmuz 1943 tarih ve 4111/1-2520 sayılı yazısıyla Ordinaryusluk unvanı verilmiştir. Maarif Vekili olarak Hasan Âli Yücel'in imzaladığı yazı kısa, fakat zarif bir kutlama mesajı niteliğindedir: *"Çalışmalarınızda yurt içinde ve dışında elde etmiş olduğunuz muvaffakiyetler dolayısıyla size Ordinaryusluk ünvanını tevcih ediyorum. Liyakatinizin hakettirdiği bu şerefli ünvanı size tevcih etmekten derin bir memnuniyet duymaktayım. Sizi hararetle tebrik eder, ilme ve memleket Maarifine bundan sonra da hayırlı hizmetler ifasına muvaffak olmanızı temenni eylerim."*

Ord.Prof.Dr.Şevket Aziz Kansu, 13 Haziran 1946 tarihinde kabul edilen 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu'nun 78.maddesindeki *"Ankara'daki Hukuk, Dil ve Tarih - Coğrafya, Fen ve Tıp Fakültelerini içine almak üzere "Ankara Üniversitesi" kurulmuştur."* hükmü gereğince Üniversitenin ilk Rektörü olarak seçilmiş ve bu görevini 1948 yılına kadar sürdürmüştür.

1962-1973 yılları arasında Türk Tarih Kurumu Başkanlığını yapan ve 1 Temmuz 1973 tarihinde emekliye ayrılan Ord.Prof.Dr.Şevket Aziz Kansu için, emekliye ayrılması dolayısıyla, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dekanı olarak Prof.Dr.Osman Ersoy'un kendisine hitaben kaleme aldığı 13.9.1973 tarihli yazı hayli anlamlı ve duygu yüklüdür: *"Sayın Hocam, Büyük Atatürk'ün özenerek kurduğu Fakültemizin otuz yedi ve Cumhuriyetimizin ellinci kuruluş yılında unutulmaz emek ve hizmetlerinizin geçtiği kurumumuzdan emekliye ayrıldınız. Yeni yaşantınızın da kutlu ve mutlu olmasını diliyorum. Sevgili Hocam, Öğrencilik yıllarım, gençlik anılarım ilkin Dekanımız sonra Rektörümüz olarak sizin güçlü, sorumlu ve örnek kişiliğinizle doludur. Hepimize doğru yolu gösteren iyi bir hoca oldunuz ve akademik kariyerin acı ve tatlı anılarını yıllarca yüksünmeden bizlerle paylaştınız. Özetle size borcumuzu, bizden sonrakilerin yetişmesinde, sizin izinizden giderek ödeyebilirsek mutlu olacağız. Değerli Hocam, Taşında, toprağında, yapısında özellikle 5000 öğrencisi, 206 öğretim üyesi, yardımcısı ve 172 personelinde büyük emeğiniz olan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin en üstün saygı ve sevgilerini iletir; mutluluk, sağlık dileklerini sunar, ellerinizden öperim."*

Ord.Prof.Dr.Şevket Aziz Kansu, 10 Nisan 1983 tarihinde vefat etmiştir.

Ziya Kenan BİLİCİ

KAYNAKÇA

DEMİR, Remzi, ATILGAN, Doğan, **Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi ve Türkiye'de Beşerî Bilimlerin Yeniden İnşası**, Ankara 2008.

HIRSCH, Ernst Eduard, **Anılarım, Kayzer Dönemi, Weimar Cumhuriyeti, Atatürk Ülkesi**, Çev. F.Suphi, 5. Baskı, Ankara 2000.

İNAN, Afet, "Türkiye'de Antropoloji", **Antropoloji**, 4.Sayı (1967-1968), Ankara 1969, s.XI-XII.

MÜLAYİM, Selçuk, **Sinan bin Abdülmennan, Bir Dünya Mimarının Hayat Hikâyesi, Eserleri ve Ötesi**, İstanbul 2010.

ÖZBEK, Metin, "Cumhuriyetle Başlayan Antropoloji", **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, Cumhuriyetimizin 75.Yılı Özel Sayısı, Ankara 1999, s.105-107.

SARI, Nil, KURT, Ümit Emrah, "Tabip Aziz Emin Paşa (1861-1918) ve Ailesi", **Uluslararası Üsküdar Sempozyumu, V, Bildiriler**, Cilt II, İstanbul 2008, s.463-480.

ŞEVKET, Aziz, "Türklerin Antropolojisi", **Birinci Türk Tarih Kongresi-Konferanslar-Müzakere Zabıtları**, 1932, s.271-278.

TOPRAK, Zafer, **Darwin'den Dersim'e, Cumhuriyet ve Antropoloji**, İstanbul 2012.

22/07/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/ord-prof-dr-sevket-aziz-kansu-1903-1983/?pdf=3354> adresinden erişilmiştir